

Становище

по обявения конкурс за “доцент” по специалността “Българска литература” (Литература на Българското възраждане) – 05.04.02
с единствен кандидат д-р Недка Капралова

На обявеният от Института за литература конкурс се е явил един кандидат – д-р Недка Капралова, филолог-специалист („литературовед”) в Института за литература от 1988 г. и доктор (PhD) от университета на Артоа, Арас, Франция (2008), утвърдена от ВАК през 2009 г.

Библиографията на д-р Н. Капралова за периода след придобиването на научната и образователна степен „доктор” включва книгата „И ще господарува мъжът ти над теб. (Още за жените в културата). Архив на семейство Елисавета и Христо Караминкови” (София: ЛИК, 2011) и повече от 10 статии, някои от тях публикувани на френски. През този период д-р Капралова е съставител на два научни сборника - *В търсене на митичната тъкан* (София: Боян Пенев, 2002) и *Сред текстовете и емоциите на Българското възраждане. Сборник в чест на проф. Румяна Дамянова*. Съст. и ред. Н. Капралова и Д. Господинов (София: Изток-Запад, 2009).

Книгата „И ще господарува мъжът ти над теб...” несъмнено е най-значителната публикация на Капралова. В нея авторката се насочва към няколко значими, но и доста различни теми – библейските представи за жената, фолклорните обреди и т.н. „женска инициация”, видени в контекста на българското общество от края на XVIII и през XIX в. (допълнени от търсене на аналогии в по-ново време, включително и в наши дни) и наблюдения върху съдбата и психологията на Екатерина Караминкова, осъществени въз основа на нейната кореспонденция.

Най-ценната част от труда несъмнено е публикацията на „Архива на семейството на Елисавета и Христо Караминкови”. Става дума за значителен корпус от документи (169) предимно частни писма, някои от тях пространни, както и две слова на Елисавета Караминкова. Всички те са внимателно разчетени, езикът им е осъвременен, снабдени са с пестеливи бележки, в които са преведени френски изрази и цитати, на места са направени предположения за датирание, в единични случаи са пояснени някои споменати имена. На тълкуването на тази кореспонденция е посветена главата „Социалното в женската инициация: образът на възрожденката Елисавета Караминкова” (с. 84-140), която обилно цитира публикуваните от авторката писма. Данните за крайно интересната фигура на Елисавета Караминкова (Елисавета Горанова, по баща, още Пулиева-Горанова, 1849-1920), за нейния жизнен път и книжовни опити са доста оскъдни, а приносът на Н. Капралова за тяхното разширяване е несъмнен и значителен. Получила достъп до тази наистина заслужаваща специално внимание кореспонденция, Н. Капралова почти не се обръща към други източници при изграждането на портрета на Караминкова и нейното обкръжение. Този портрет на една образована жена от предосвобожденската епоха практически няма аналог в изследванията за това време. А до голяма степен и за следващите десетилетия, Е. Караминкова живее до 1920 г., но по-късните десетилетия като че ли не представляват толкова голям интерес за изследователката, може би защото и запазените писма (или публикуваната част от архива) са от периода преди 1900 г. Специален акцент в него представлява навлизането в психологията на отношенията между мъжа и жената, между годениците и съпрузите. Разбира се те в никакъв случай не изчерпват сложността на една личност, още по-малко - на проблематиката, но необходимостта от изследването им е несъмнена.

На разширеното обсъждане на труда, в което взеха участие и специалисти извън Института, бяха изтъкнати достойнствата на книгата, бяха направени и редица препоръки, с част от които д-р Капралова се е съобразила. Заслужава уважение дързостта на авторката да се заеме с анализ на основни моменти от Библията; желателно би било това да стане въз основа на малко по-широко реално използване на неизчерпаемата научна литература по проблема. Н. Капралова се позовава на известен брой изследвания, не малка част от които познава от втора ръка (чрез трудовете на М. Кирова и Вл. Проп).

Интерес представлява проблемът за т.нар. „женска инициация“ – едно понятие, използвано от авторката прекалено широко, на места смисълът му остава не напълно ясен за читателя. Достойнство на труда е привличането, наред с публикувани от други етнографски наблюдения (впрочем не особено много) и на отделни собствени теренни записи от преди десетилетия (също не особено многобройни и не напълно систематизирани). Връзката между наблюденията върху Библията, върху възрожденската книжнина, върху по-късни етнографски явления и върху Елисавета Караминкова и нейната кореспонденция е проблематична. Предлаганите реконструкции на матриархата (по-скоро теоретичен конструкт, отколкото реално историческо явление) и останките от него през XIX и дори XX и XXI в. не винаги са аргументирани, понякога достигат до неубедителни генерализации от типа на казаното за „изконните женски лечителски и магически умения“ (с. 28).

Докторската дисертация на Н. Капралова беше посветена явлението „спомоществователство“ и се опираше на значителен емпиричен материал, който почти не бе анализиран задълбочено преди това (с изключение на някои изследвания на М. Стоянов и Д. Леков). И след завършването на дисертационния си труд Н. Капралова се връща към тази тема и има какво да добави към вече казаното от нея самата; в изследването на тази проблематика виждам и другият основен неин научен принос, допълнен от наблюдения върху дарителството, четенето, „писмениците“ (или писмовниците) и пр. Значителен дял от нейната работа е свързан с трайния ѝ интерес към традиционната народна култура и приказката – области, в които Н. Капралова също се стреми да намери своя гледна точка.

Д-р Недка Капралова участва в редица научни проекти, осъществявани от направление „Литература на Българското възраждане“ към Института за литература (БАН), нещо повече, тя е инициатор, а и ръководител на някои от тях. Бих откरोил “В търсене на митичната тъкан” (1998 – 2000), проект, осъществен в рамките на двустранната спогодба за научен обмен между БАН и CNRS (Франция) и завършил с издаването на представителен сборник на български и френски. Н. Капралова е свършила значителна по обем работа по проекта „Ив. Шишманов и модернизацията на българската хуманитарна наука“, както и по подготвяната енциклопедия „Българско възраждане. Литература. Периодичен печат. Литературен живот. Литературни и културни средища“. Тя се изявява и като умел преводач от (и на) френски (в отделни случаи – и от руски), при това на значителни и трудни за превеждане хуманитарни трудове - Клод Леви-Строс (Структурална антропология 2, 1995), Едгар Морен (Духът на времето, 1995), Пиер Бурдийо (под печат) и др. Като имам предвид всичко това бих препоръчал избирането на д-р Недка Капралова за доцент в Института за литература при БАН.

Проф. д-р Николай Аретов
Институт за литература, БАН